

11. Нечаева О.С. Об интеграции искусств на уроке музыки /Традиции и новаторство в музыкально-эстетическом образовании: [Матер. междунар. конф. «Теория и практика музыкального образования: исторический аспект, современное состояние и перспективы развития», посвящённой 95-летию со дня рождения Д.Б.Кабалевского / Под.ред. Е.Д.Критской, Л.В.Школяр]/ О.С.Нечаева. – М.: Флинта, 1999. – С.139-142.
12. Новлянская З.Н. Роль установок в развитии художественного восприятия/ Традиции и новаторство в музыкально-эстетическом образовании: [Матер. междунар. конф. «Теория и практика музыкального образования: исторический аспект, современное состояние и перспективы развития», посвящённой 95-летию со дня рождения Д.Б.Кабалевского / Под.ред. Е.Д.Критской, Л.В.Школяр]/ З.Н.Новлянская. – М.: Флинта, 1999. – С.67-72.
13. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении/ П.И.Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1980.
14. Синица О.І. Актуальні питання активізації засвоєння знань учнями/ О.І. Синица //Рідна школа. – 1976. - №3. – С.25-33.
15. Скрипченко О.В. Психічний розвиток учнів/ О.В.Скрипченко. – Київ: Рад.школа, 1974. – 103с.
16. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся/ Г.И.Щукина. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.

У статті обґрунтовується необхідність творчого підходу вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів в процесі навчання музичної грамоти, розглядаються методичні резерви музично-творчих завдань в активізації пізнавальної діяльності дітей на уроках музики.

Ключові слова: формування пізнавальних інтересів, творчість, музична грамота.

В статье обосновывается необходимость творческого подхода учителя к формированию познавательных интересов младших школьников в процессе обучения музыкальной грамоте, рассматриваются методические резервы музыкально-творческих заданий в активизации познавательной деятельности детей на уроках музыки.

In the article the necessity of the teacher's creative approach to the forming of the cognitive interests of the junior schoolchildren in the process of teaching a musical deed is grounded. Moreover, the methodical backlogs of the musical-creative tasks in the activation of the children's cognitive activity on the lessons of music are examined.

УДК 37. 032
ББК 74 200

О.В. Столяренко, О.В. Столяренко
м. Вінниця, Україна

МЕТОДИКА І КРИТЕРІЇ ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка проблеми. Посилення демократичних тенденцій з одного боку та соціальна нестабільність, духовна криза, роз'єднаність з іншого вимагають розв'язання широкого кола проблем, пов'язаних із моральним розвитком особистості, вихованням відповідального, людяного, толерантного, з почуттям власної гідності, доброго, чесного громадянина. Саме тому особливої актуальності набуває проблема формування гуманістичних ціннісних орієнтацій старшокласників, які незабаром долучаться до розбудови нашої держави. У зв'язку з цим необхідно турбуватися про створення ґрунтовної бази для виховання підростаючого покоління, в основі якої були б закладені принципи гуманізму, найважливіший з яких - ціннісне ставлення до людини, повага особистої гідності. Для цього вкрай важливо розробити методику, критерії, рівні сформованості гуманістичних цінностей, щоб ефективно побудувати систему виховної роботи з учнями, особливо старших класів. Виняткову роль у формуванні гуманістичних цінностей школярів, у тому числі й старшокласників, може відіграти залучення молоді до надбань вітчизняної і світової культури.

Тому ми поставили за мету максимально використати у позакласній роботі потенціал художньої творчості, української та світової літератури і проаналізувати, на основі якої

методики, за якими критеріями і рівнями можна було б успішніше виховувати гуманістичні цінності. Твори І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, М. Коцюбинського, Лесі Українки, І. Франка, О. Довженка, О. Гончара, Григора Тютюнника, У. Самчука, І. Багряного, М. Хвильового, В. Барки та ін. є зразками пропаганди ідей добра, людяності, спонукають учнів до роздумів про міру людяності, взаємоповаги, толерантності у людських стосунках. Недаремно В.О. Сухомлинський стверджував, що література як вид мистецтва збуджує позитивні емоції дитини, змушує замислитись над гармонією людських стосунків, почуттям обов'язку, вдячності, справедливості. Саме читання, яке «захоплює розум і серця, примушує вдивлятися, вдумуватися в складності людської душі, думати про свою долю, про майбутнє [7, с. 234-235]».

Аналіз останніх досягнень напряму досліджень. Проблема вивчення науковцями особливостей гуманістичного виховання особистості засобами світової і вітчизняної культури не є новою. Вагомий внесок у її розв'язання зробили педагоги-гуманісти Г. Ващенко, Ш. Амонашвілі, Є. Шацький, В. Сухомлинський, та ін.

Над проблемою впровадження ідей гуманної педагогіки в системи сучасної, в тому числі і гуманітарної, освіти активно працюють І. Бех, І. Зязюн, О. Пехота, С. Гончаренко, В. Киричок, К. Чорна та багато інших.

Праці С. Виготського, Л. Жабицької, О. Никифорової, Н. Молдовської присвячені аналізу психологічних закономірностей формування моральної сфери особистості засобами художньої творчості.

Формування гуманістичних понять, моральних та естетичних ідеалів, духовного світу особистості засобами літератури стали предметом наукових досліджень Ю. Бондаренко, М. Жулинського, М. Горди, Л. Драчук, В. Коваль, Р. Мовчан, О. Слоньовської, Г. Ключека, А. Фасолі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз праць у цій галузі засвідчив, що науковці недостатньо уваги приділяють дослідженню педагогічних умов для ефективного формування гуманістичних цінностей старшокласників, оскільки досить часто використовують поняття «загальнолюдські цінності», не даючи визначення «гуманістичним цінностям», або ототожнюють моральні й гуманістичні цінності. Проте, як вважає О. Лейчук, моральні цінності автоматично не можуть стати гуманістичними, тому потрібно розрізняти цінності «для себе» й цінності «для іншого». Саме цінності «для іншого» й набувають статусу гуманістичних. Слово «гуманістичний» означає «спрямований на людину» як мета педагогічної діяльності, тобто цінності заради іншого реалізуються в педагогічній діяльності [5, с. 296]. Вважаючи гуманістичні цінності складовою моральних або загальнолюдських, науковці не акцентують увагу на формуванні власне гуманістичних якостей особистості, на вихованні толерантності, поваги людської гідності, чуйності, доброзичливості, співпереживанні, милосерді, співчутті, порядності, непримиренності до проявів зла та ін. Тому головне завдання нашого дослідження полягає у теоретичній розробці та експериментальному доведенні ефективності педагогічно продуктивних умов, інноваційних форм і методів, що забезпечують процес формування гуманістичних цінностей у старшокласників. Але, перш за все, ми виявляли критерії і розробляли рівні, за якими можна було б відслідковувати хід гуманістичного виховання учнів. Ми також передбачали, що формування гуманістичних цінностей у старшокласників засобами літератури буде продуктивнішим за умов: визнання пріоритетної ролі виховної мети у процесі урочної роботи над художнім твором, а також позакласної виховної діяльності, яка і полягає у вихованні у старшокласників гуманістичних цінностей; забезпечення проблемного підходу, що полягає у моделюванні таких ситуацій, які будуть стимулювати учнів до висловлювання власних суджень про твір, поведінку, вчинки, помисли персонажів; зосередження уваги старшокласників на морально-етичних проблемах творів шляхом вдалого відбору і узагальнення фактів гуманістичного змісту, а також накладання цих ідеалів на гуманістичне

виховання сучасних школярів, визначення ролі гуманістичних цінностей та їх антиподів у системі морально-етичних настанов нашого часу; забезпечення засвоєння старшокласниками системи пов'язаних із досліджуваною проблемою морально-етичних понять і формування на цій основі гуманістичних цінностей; організації взаємодії на основі діалогу і співпраці учнів та учителя у процесі спільної роботи, що ґрунтуватимуться на принципах гуманістичної, особистісно орієнтованої педагогіки; використання нетрадиційних форм і методів урочної і позаурочної роботи, забезпечення системного підходу в організації урочної та позаурочної роботи з метою формування гуманістичних цінностей в учнів старших класів засобами української і світової культури.

З метою забезпечення науково обґрунтованої та доказової перевірки правильності гіпотези дослідження нами проводився педагогічний експеримент. Він дозволив перевірити ефективність обраних умов, форм і методів виховання гуманістичних цінностей у учнів старших класів. Дослідницько-експериментальна робота проводилася у три етапи: констатувальний, формувальний та заключний. Мета першого етапу полягала у визначенні ціннісних орієнтацій старшокласників, розуміння ними таких ключових понять, як гуманність та його базових складових - доброти, справедливості, непримиренності до проявів зла; виявленні початкового рівня сформованості гуманістичних орієнтацій учнів старших класів у контрольній та експериментальній групах. Підготовка до констатувального етапу експерименту передбачала: визначення його мети, основних методів дослідження; відбір виховних груп учнів, шкіл, де він мав проходити; складання текстів анкет, визначення тематики письмових робіт; розробка критеріїв та рівнів сформованості гуманістичних цінностей старшокласників. Разом з аспірантами ми проводили дослідження на базі НВК: СЗШ І-ІІІ ступеня - гімназії №30 м. Вінниці у паралелях 10-х класів: 10-А (експериментальний, 27 учнів) та 10-Б (контрольний, 30 учнів). Науковці доводять, що 15-17 років є найсприятливішим віком для формування духовного світу особистості. Аналіз наукової літератури з вікової та педагогічної психології підтвердив це припущення. В ранній юності завершується фізичний та статевий розвиток, настає новий етап у формуванні розумової, почуттєвої та духовної сфери особистості. Характерними ознаками розумової діяльності у цей період стає оволодіння складними інтелектуальними операціями. І. Кон абстрактно-філософську спрямованість юнацького мислення пов'язує не лише з формально-логічними операціями, а й з особливостями розвитку почуттєвої сфери. Обумовлені появою психологічного новоутворення в особистісних структурах, вони визначають нову життєву позицію стосовно людей і світу, нову систему цінностей, поведінки, соціальної активності. Л. Виготський характеризує феномен новоутворення як «той новий тип побудови особистості та її діяльності, ті психічні і соціальні зміни, які вперше виникають на цьому віковому етапі і які в найголовнішому і основному визначають свідомість дитини, її ставлення до середовища, її внутрішнє і зовнішнє життя, весь хід її розвитку у цей період [4, с.248]». Для юнака таким новоутворенням є відкриття свого внутрішнього світу, яке дає сильний поштовх розвитку і активізує ціннісно-орієнтаційну діяльність, мета якої – вироблення критеріїв оцінки себе і навколишнього світу і на цій основі – формулювання правил поведінки.

За допомогою саморефлексії аналізуються власні думки і почуття, «приміряються на себе» вчинки інших людей, персонажів художніх творів. На відміну від підліткового віку, в юності відбувається ідентифікація не з конкретними вчинками, а з переживаннями, мотивами дій. Зростає увага та інтерес до внутрішнього світу інших людей. Саме їх необхідно використовувати вихователям з метою формування гуманістичних цінностей старшокласників.

Учням старших класів ми запропонували запитання: «Які риси характеру ви цінуєте і зневажаєте в людях найбільше?». Вони були спрямовані на виявлення загального, оцінково-імперативної складової гуманістичної свідомості та поведінки, її цілеспрямованої регуляції з

метою знаходження певного ціннісного сенсу у моральному виборі. Наші запитання супроводжувались завданням: розташувати якості особистості у два ряди за рангами по мірі зниження їх значущості. При аналізі відповідей старшокласників опиралися на розроблену нами класифікацію гуманістичних цінностей [6, с. 98], а саме: а) повага до людської гідності: довіра, доброзичливість, скромність, терпимість, ввічливість; б) доброта: благородство, турботливе ставлення до людей, щирість, добродушність, великодушність, тактовність, миролюбність, лагідність, добропорядність, милосердя, безкорислива допомога іншому; в) співчуття, чуйність: сприйняття іншого, співпереживання, жалісливість, поступливість, прихильність, привітність, уважність; г) справедливість, самокритичність: чесність, правдивість, вірність, аналіз помилок, об'єктивність, вимогливість; д) протидія проявам зла: непримиренність до проявів жорстокості, байдужості, антигуманних вчинків, мужність, пристрасність при обстоюванні справедливості, принциповість, рішучість, критика недоліків. Крім методу ранжирування нами були використані методи усного опитування, інтерв'ю, експертної оцінки, бесіди із старшокласниками і класними керівниками, спостереження за поведінкою старшокласників.

У результаті аналізу нами були визначені стійкі орієнтації на такі моральні цінності особистості, як наполегливість, впевненість у собі, доброта, цілеспрямованість, сміливість, чесність, працелюбство, правдивість, мужність. Найбільше старшокласники зневажають підлабузництво, лицемірство, жадібність, підлість, жорстокість, егоїзм, байдужість. Така риса характеру, як доброта, зустрічається у 60 % опитаних учнів. Це надзвичайно важливо для подальшої співпраці учителя і учня, спрямованої на формування гуманістичних цінностей, оскільки «стратегічним орієнтиром у виховній діяльності, безпосередньо пов'язаний з формуванням почуття цінності іншої людини, має виступити людяність (доброта) як критерій високоморальної особистості [2, с.18,]».

У ході дослідження ми звернули увагу на невідповідність місця, яке займає та або інша якість особистості у визначених в рангах, та нерозуміння її справжньої цінності в структурі моралі, а також ми виявили суттєві недоліки у гуманістичному вихованні старшокласників. Так, наприклад, такі якості, як безкорисливість, чуйність, доброзичливість, займають дуже віддалені від перших місця. І. Бех вбачає причину цього у «відчуженості знань від цінностей духовної культури, яка має перетворити їх на морально орієнтовані [1, с.122]». Учений зазначає, що педагог «мусить проводити спеціальну роботу, спрямовану на постійне осмислення дитиною не лише своїх наявних на цей час пізнавальних можливостей, а насамперед - морально-ціннісних [1, с. 123]».

Динаміка ціннісних орієнтацій старшокласників характеризується певною хаотичністю, безсистемністю. Серед гуманістичних цінностей не були названі такі, як співпереживання, правдивість, уважність до іншого, толерантність, вірність, турботливе ставлення до людей, непримиренність до байдужості, антигуманних вчинків. Дослідження ціннісних орієнтацій старшокласників засвідчило, що вони рідко віддають перевагу таким якостям особистості, як гуманність, почуття обов'язку, відповідальності, уважності до іншої людини, толерантності, тобто якостям, які складають фундамент гуманності людини. Нам важливо було також з'ясувати, наскільки розуміють старшокласники суть цих понять та зміст стосунків, що на них ґрунтуються.

При аналізі відповідей ми виявили, що у переважної більшості учнів критеріями були обрані три узагальнених характеристики, за якими старшокласники ставляться до інших людей: доброта, справедливість, непримиренність до проявів зла, байдужості, жорстокості. На запитання: «Що означає бути гуманною людиною?» майже всі назвали доброту провідною ознакою гуманності. Кожен четвертий ввів у це поняття непримиренність у боротьбі зі злом, жорстокістю, байдужістю. І лише один із семи назвав справедливість однією із гуманістичних цінностей. Перевагу доброті, справедливості та непримиренності до проявів жорстокості як гуманістичним цінностям, надали лише двоє із п'ятдесяти семи

опитаних старшокласників. За результатами спостережень усвідомлення гуманістичних цінностей і поєднання їх з особистісною поведінкою співпадає у трьох із 70% опитаних. І лише у 14% старшокласників спостерігається співпадання за трьома критеріями: доброта, справедливість, непримиренність із усяким злом. Ось деякі висловлювання старшокласників, наділених гуманістичною свідомістю, яка спонукає до гуманістичної поведінки: «Гуманна людина готова на самопожертву заради іншої людини, як говорять віруючі люди» (Наталя), «Бути гуманним – означає любити і поважати людей, допомагати іншим» (Оксана), «Бути гуманним – означає бути добрим, справедливим, любити людей, але ненавидіти зло, жорстокість» (Микола). У висловлюваннях старшокласників простежується розуміння дієвої любові до людей, наближення до усвідомлення найважливішої гуманістичної істини: «людина стає тоді людиною, коли вона керується власними думками, переконаннями, коли вона своїми вчинками творить моральне благо, справедливість, самостійно здійснює шлях до моральної досконалості [3, с. 103]».

Враховуючи надбання психолого-педагогічної літератури, нами було визначені дві групи критеріїв сформованості гуманістичних цінностей у старшокласників. *По-перше*, це критерії, з допомогою яких можна визначити рівень теоретичних знань про гуманістичні цінності та наявність практичних умінь і навичок у їх застосуванні: уміння дати визначення понять, представити розуміння їх суті. *По-друге*, це ті, які дозволяють визначити рівень сформованості гуманістичних цінностей старшокласників на основі виявлення гуманістичних почуттів (співчуття, співпереживання, почуття справедливості, обов'язку, честі, гідності.), які спонукають до гуманної поведінки (добродійності, непримиренності до проявів зла, байдужості, жорстокості).

Відповідно до цих критеріїв нами було визначено рівні сформованості гуманістичних цінностей у старшокласників: *високий* (учень вільно володіє понятійним апаратом і впевнено оперує ним під час аналізу ціннісних орієнтацій героя чи реальної людини. Учень співчуває авторові, героям твору, реальній людині, переживає їхні емоційні стани. У таких учнів гуманне ставлення до людини проявляється у конкретній поведінці, він бере участь у благодійній діяльності, відстоює свою честь та гідність іншої людини, прагне бути джерелом радості для іншого. Вони прагнуть наслідувати ідеал гуманної людини; *середній*: характеризується тим, що учень володіє понятійним апаратом, проте коло понять обмежене, є труднощі в розумінні їх значення; сприймає і розуміє інших людей, може характеризувати гуманні та антигуманні вчинки, якості; емоційно переживає стани героя, автора, інших людей; ідеалом його є високогуманна людина, але учень не прагне його наслідувати; гуманістичні цінності не відіграють пріоритетної ролі в ієрархії цінностей виховання; прояви гуманної поведінки характеризуються непослідовністю, простежуються періодично; прагне поводити себе так, щоб не стати джерелом смутку, печалі іншої людини; *низький*: учень погано володіє понятійним апаратом, не виявляє інтересу до емоційних станів, почуттів інших людей, не може проаналізувати гуманні чи антигуманні вчинки, якості; ключові гуманістичні цінності займають низьке місце в ієрархії його цінностей; він розуміє, де добро, а де зло, але не втручається у ситуації, коли слід відстояти гідність іншої людини, благодійна діяльність не стала внутрішньою потребою учня (якщо і допомагає іншим, то не завдяки власним переконанням а, наприклад, щоб його не засуджували).

Результати дослідницької роботи на етапі констатувального експерименту ми узагальнювали за такими параметрами: розуміння учнями змісту теоретичних понять; наявність інтересу до проблеми, практичних умінь і навичок аналізу; рівень сформованості раціональної сфери (наявність гуманістичного ідеалу, розвиток гуманістичної самосвідомості); рівень сформованості почуттєвої сфери (місце співчуття, співпереживання, почуття справедливості, обов'язку, честі, гідності в ціннісній ієрархії особистості); рівень сформованості поведінково-діяльнісної сфери (дієвість ідеалу гуманної людини, конкретні кроки по самовдосконаленню особистості, щоб відповідати даному ідеалу). За кожний з

показників рівня сформованості гуманістичних цінностей учень одержував від 3 до 5 балів (3 бали — низький рівень, 4 — середній, 5 — високий рівень. Загальна кількісна характеристика розраховувалась за формулою [8, с. 73] :

P — рівень сформованості гуманістичних цінностей

$$P = \frac{C}{K}$$

(C — сума набраних балів; K — кількість показників, що враховувались). Результат від 4,5 до 5,0 балів вважається свідченням високого рівня сформованості гуманістичних цінностей; від 3,6 до 4,4 - середнього; від 3,0 до 3,5 — низького. Розраховані за цією формулою результати констатуючого етапу експерименту представлені у таблицях 1-2.

Таблиця 1

**Рівні сформованості гуманістичних цінностей учнів
10-А (контрольного) класу**

Загальна кількість учнів	Рівні сформованості гуманістичних цінностей					
	низький		середній		високий	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
27	15	55,5	10	37	2	7,5

Таблиця 2

Рівні сформованості гуманістичних цінностей учнів 10-Б (експериментального) класу

Загальна кількість учнів	Рівні сформованості гуманістичних цінностей					
	Низький		Середній		Високий	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
30	18	60	11	36,7	1	3,3

Отримані дані засвідчують, що високий рівень розвитку досліджуваної якості на констатувальному етапі експерименту характерний для надзвичайно малої кількості учнів, як у контрольних, так і експериментальних класах, а також, що гуманістична свідомість і поведінка співпадають лише у тих старшокласників, що піднялися до усвідомлення гуманістичних цінностей як групи інтегрованих якостей в єдності трьох суттєвих ознак: доброти, справедливості, протидії проявам зла. Розбіжності між свідомістю та поведінкою починаються у тих учнів старших класів, у свідомості яких знайшли відображення лише дві ознаки і, відповідно, не завершився процес узагальнення. Неповнота і невпорядкованість знань про структуру гуманних якостей проявляється в поганому усвідомленні сутності гуманістичних цінностей, у нестійкості їх використання у поведінці. Залежність полягає у тому, що у більшості старшокласників доброта пов'язується лише із співчуттям, має споглядальний характер, не проявляється в дії, не простежується активність доброти.

Висновок. Вивчення особливостей оволодіння старшокласниками гуманістичними цінностями навіть на констатувальному етапі зумовило виникнення багатьох запитань. Потребує доповнення і удосконалення методика дослідження стану гуманістичного виховання школярів. Існують прогалини і в організації виховного процесу. Тому здійснення систематичної роботи, спрямованої на формування гуманістичних цінностей у старшокласників є нагальною потребою, не втрачає своєї актуальності і вимагає розробки інструментарію і ефективних технологій морального виховання учнів.

Література:

1. Бех І.Д. Гуманістична педагогіка: перепити становлення / І. Д. Бех // Педагогіка толерантності. — 2001. — №2(16). — С. 120—123
2. Бех І.Д. Формувати у дитини почуття цінності іншої людини / І. Д. Бех // Педагогіка толерантності. — 2001. — №2(16). — С. 16—23
3. Васянович Г.П. Як поєднати вимогливість і чуйність / Г. П. Васянович // Гуманітарні науки. — 2001. — №12. — С. 98—104.
4. Выготский Л.С. Детская психология. Собр. соч.: в 6 т. / Л.С. Выготский. — М. : Педагогика, 1984. — Т.4.— 427 с.
5. Лейчук А.О. Формування ціннісних основ гуманістичної позиції майбутніх педагогів / А.О. Лейчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. — Київ - Житомир: вид-во Волинь, 2003. — Кн.2. — 368 с.
6. Столяренко О.В. Школа – «майстерня гуманності». Про виховання у дітей ціннісного ставлення до людини / О. В. Столяренко // Педагогіка толерантності. — 2000. — №1. — С. 95-99.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1976-1977. — Т.5. : Статті. — С.472-489.
8. Фасоля А. А. Формування духовного світу особистості у процесі вивчення української літератури: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Фасоля Анатолій Миколайович. — К., 2000. — 178 с.

Стаття присвячена обґрунтуванню важливості і дослідженню особливостей виховання гуманістичних цінностей старшокласників в сучасних умовах. Проаналізовані можливості їх формування шляхом залучення учнів до світової культури, вивчення художньої літератури. Представлена методика вивчення тих моральних якостей особистості школяра, які конструюють гуманність, розроблені критерії і рівні сформованості гуманістичних ціннісних орієнтацій на основі ціннісного ставлення до людини.

Ключові слова: гуманістичне виховання, гуманістичні цінності, загальнолюдські цінності, гуманна педагогіка, ціннісні орієнтації, критерії і рівні сформованості гуманістичних цінностей, ціннісне ставлення до людини.

В период социальной нестабильности и духовного кризиса формирование гуманистических ценностей молодежи является важной педагогической проблемой. Являясь механизмом взаимодействия личности и общества, выступая общественными идеалами, существующими в массовом сознании, ценности мотивируют ориентиры жизнедеятельности человека, определяют характер его отношений с обществом, становятся предпосылками поведения. Важно, чтобы в новых социальных условиях рыночных отношений молодые люди не переступали грань человечности, не пренебрегали принципами гуманизма. В статье представлены методика, критерии и уровни воспитанности гуманистических ценностей старшеклассников.

Ключевые слова: ценностное отношение к человеку, гуманистические ценности, общечеловеческие ценности, ценностные ориентации, критерии и уровни воспитанности гуманистических ценностей старшеклассников, гуманная педагогика.

In the times of social instability and spiritual crisis the formation of the youth humanistic values has become an urgent educational problem. Being the public ideals and at the same time an engine of interaction between an individual and the society, these values motivate the guidelines of human activity, determine the nature of the relationships in the society and become the subject of human behavior. That is why in the present social situation of the market relationships, when young people are aimed at success, self-affirmation and self-realization, it is important for them not to overstep the brink of humaneness and not to neglect humanistic principles, the most important of which is a value attitude to the man.

Keywords: humanistic values, humanistic training, humanistic education, the criteria of humanistic values, a value attitude.